

МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО
Навчально-науковий інститут соціально-педагогічної та мистецької освіти
Кафедра психології

КВАЛІФІКАЦІЙНА (ДИПЛОМНА) РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

**на тему «РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ СУБЛІМАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ
ПІДЛІТКІВ ЗАСОБАМИ АРТ-ТЕРАПІЇ»**

Виконала:
здобувачка вищої освіти
групи 319-с
спеціальності 053 Психологія
ОП Психологія. Психологічне
консультування
Адаменко Катерина Сергіївна

Керівник: канд. психол. наук, доц.
Шевченко С.В.

Рецензент:
Бреславець Л.Г. - практичний
психолог, арттерапевт, директор
комунальної установи
«Інклюзивно-ресурсний центр»
Солоницівської селищної ради

Запоріжжя – 2023

АНОТАЦІЯ

Адаменко К.С. РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ СУБЛІМАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ПІДЛІТКА ЗАСОБАМИ АРТ-ТЕРАПІЇ

В роботі теоретично вивчено та експериментально досліджено особливості розвитку творчої сублімації особистості підлітка засобами арт-терапії. Визначено теоретичні основи вивчення проблеми розвитку творчої сублімації особистості підлітка в науковій літературі; експериментально досліджено особливості розвитку творчої сублімації особистості підлітків; розроблено та впроваджено програму розвитку творчої сублімації особистості підлітка засобами арт-терапії.

За результатами емпіричного дослідження встановлено, що в учнів переважає такий механізм психологічного захисту як сублімація, а в учнів які перебувають в «групі ризику» домінуючим захисним механізмом є заперечення. Це говорить про те, що учні «групи ризику» не приймають за реальність небажані для себе події, також ще один ранній спосіб впоратися з неприємностями для них – це відмова прийняти їх існування. Досліджуючи рівень невербальної креативності підлітків констатовано, що переважаючий рівень невербальної креативності – це норма креативності. Але на жаль, результати невербальної креативності показали, що рівень «вище норми» не зовсім добре виражений в учнів «групи ризику». Це говорить про те, що саме учні «групи ризику» потребують розвитку творчих здібностей. Досліджуючи переважаючі типи мислення підлітків, визначено, що саме образний тип мислення переважає у підлітків, а знаковий тип мислення переважає у дітей «групи ризику». Досліджуючи показники особистісної креативності підлітків, визначено, що у підлітків переважає уява, а у підлітків «групи ризику» - схильність до ризику. Досліджуючи рівень самооцінки творчого потенціалу особистості підлітка, встановлено, що у підлітків переважає високий рівень самооцінки творчого потенціалу особистості, а у учні «групи ризику» переважає середній рівень самооцінки. За результатами діагностичної роботи було виявлено що, більшості підлітків саме «групи ризику» мають недостатній рівень креативності, творчого потенціалу, а отже не досить добре вміють творчо сублімувати, що потребувало від нас розробки та апробації програми розвитку творчої сублімації особистості підлітка засобами арт-терапії.

Ключові слова: творча сублімація, арт-терапія, креативність, група ризику, підлітки.

SUMMARY

Adamenko K.S. DEVELOPMENT OF CREATIVE SUBLIMATION OF THE TEENAGER'S PERSONALITY BY MEANS OF ART THERAPY

The paper theoretically studies and experimentally investigates the features of the development of creative sublimation of the adolescent's personality by means of art therapy. The theoretical foundations of studying the problem of the development of creative sublimation of the adolescent's personality in the scientific literature are determined; the features of the development of creative sublimation of the adolescent's personality are experimentally investigated; a program for the development of creative sublimation of the adolescent's personality by means of art therapy is developed and implemented.

According to the results of the empirical study, it was established that such a mechanism of psychological defense as sublimation prevails among students, and among students who are in the "risk group" the dominant defense mechanism is denial. This suggests that students in the "risk group" do not accept undesirable events as reality, and another early way to cope with unpleasantness for them is to refuse to accept their existence. When studying the level of nonverbal creativity of adolescents, it was found that the prevailing level of nonverbal creativity is the norm of creativity. But unfortunately, the results of nonverbal creativity showed that the level of "above the norm" is not very well expressed in students of the "risk group". This suggests that it is precisely students of the "risk group" who need to develop creative abilities. When studying the prevailing types of thinking of adolescents, it was determined that it is the figurative type of thinking that prevails in adolescents, and the symbolic type of thinking prevails in children of the "risk group". When studying the indicators of personal creativity of adolescents, it was determined that imagination prevails in adolescents, and in adolescents of the "risk group" - a tendency to take risks. When studying the level of self-esteem of the creative potential of the teenager, it was found that a high level of self-esteem of the creative potential of the individual prevails in adolescents, and in students of the "risk group" an average level of self-esteem prevails. According to the results of the diagnostic work, it was found that most adolescents, namely "risk groups", have an insufficient level of creativity, creative potential, and therefore are not good enough at creative sublimation, which required us to develop and test a program for the development of creative sublimation of the adolescent's personality using art therapy.

Keywords: creative sublimation, art therapy, creativity, risk group, adolescents.

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи на тему
**«РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ СУБЛІМАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ПІДЛІТКА
ЗАСОБАМИ АРТ-ТЕРАПІЇ»**

здобувачки вищої освіти 319-с групи спеціальності 053 Психологія

Адаменко Катерини Сергіївни

Науковий керівник – кандидат психологічних наук, доцент Шевченко
Світлана Віталіївна

Актуальність дослідження. Внутрішній світ кожної людини наповнений різними уявленнями і образами. Творчий потенціал розкриваються не тільки в емоційному спілкуванні між людьми, а також при зіткненні з творами мистецтва. Швидкість сучасного життя змушує дитину мислити раціонально, тому поетична мова почуттів і переживань часто для її розуму стає незвичною. Допомогти підліткам адаптуватися в сучасній дійсності, розвинути індивідуальну особистість через творчу сублімацію покликані методи арт-терапії, які сприяють зціленню і розвитку людської душі через художню творчість.

Чинний механізм арт-терапії - сублімація, знаходження прийняттого шляху для вираження почуттів і емоцій за допомогою образотворчого мистецтва, нехай навіть і символічно. Арт-терапія включає в себе і гармонізацію особистості за допомогою музики, літератури, в тому числі, казка, театру та інших форм творчості. Метод арт-терапії дозволяє кожному підліткові творчо сублімувати, творити своє життя в буквальному сенсі слова: ліпити щастя, малювати печаль, писати про конфлікти, співати образу і танцювати настрій.

Творчу сублімацію за допомогою арт-терапевтичних засобів, вчені аналізують як психологічні особливості, які сприяють оволодінню цією діяльністю. Важливо визначитися, які вміння потрібно сформувати у підлітків, щоб вони відчували свободу своїх дій у творчості, мали можливість проявити творчість та трансформувати свою негативну енергію за

допомогою сублімації. У зв'язку з означеною актуальністю дослідження визначено тему нашої роботи.

Об'єкт дослідження: творча сублімація особистості підлітка.

Предмет: розвиток творчої сублімації особистості підлітка засобами арт-терапії.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати й експериментально дослідити особливості розвитку творчої сублімації особистості підлітка засобами арт-терапії.

У відповідності з метою були виділені такі **завдання дослідження:**

1. Визначити теоретичні основи вивчення проблеми розвитку творчої сублімації особистості підлітка в науковій літературі.
2. Експериментально дослідити особливості розвитку творчої сублімації особистості підлітків.
3. Розробити та впровадити програму розвитку творчої сублімації особистості підлітка засобами арт-терапії.

Для розв'язання поставлених завдань використовувалися наступні **методи дослідження:**

- 1) теоретичні: аналіз психолого-педагогічної, соціологічної літератури з проблеми дослідження, аналіз, систематизація та узагальнення отриманої інформації;
- 2) емпіричні: спостереження за діяльністю школярів, анкетування, психодіагностичне тестування, констатувальний та формувальний експерименти. На різних етапах дослідження був використаний комплекс психодіагностичних методик: тест для діагностики типологій психологічного захисту (авт. Р. Плутчик), тест творчого мислення (авт. П. Торренс), тест на мислення та креативність (авт. Дж. Брунер), діагностика особистісної креативності (авт. Є.Є. Тунік).

Експериментальна база дослідження. Експериментальна робота проводилась в онлайн форматі. До опитування було залучено 52 особи у віці від 13 до 14 років.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в розширенні знань про творчу сублімацію особистості підлітка; експериментально вивчено та підтверджено теорію розвитку творчої сублімації особистості у підлітковому віці засобами арт-терапії; розширено та уточнено зміст поняття «творчість», «сублімація» та «арт-терапія», виявлено взаємозв'язок цих явищ.

Практичне значення отриманих результатів. Визначений в роботі психодіагностичний комплекс може використовуватися в роботі шкільного практичного психолога для вивчення особливостей розвитку творчої сублімації особистості підлітка засобами арт-терапії; впроваджена програма буде корисна психологу, класним керівникам та батькам при стимулюванні творчого зростання підлітка.

Надійність та вірогідність результатів дослідження забезпечувалася використанням надійних та валідних діагностичних та проєктивних методик, адекватних меті та завданням дослідження, поєднанням кількісного та якісного аналізу емпіричних даних.

Проведене дослідження проблеми дає змогу зробити **такі висновки:**

1. Умови розвитку творчої сублімації закладаються ще з дитячих років, коли спостерігається формування головних рис характеру людини та її психологічні особливості, які і визначають розвиток у майбутньому. Під впливом життєвих умов певні якості та психологічні особливості посилюються або послаблюються, змінюються в кращу або гіршу сторону та відображаються крізь призму захисного механізму психіки. За допомогою творчої сублімації можна і духовно рости, і зцілюватися. Творчість і сублімація стає не уявою, а реальністю, прогнозованою цінністю лише тоді, коли реалізовується у винаходах, конструкціях, книгах, піснях, картинах, фільмах та ін.

2. Підлітковий вік - час швидких змін, фізіологічних, психологічних, соціальних. Підлітковий вік украй суперечливий. Це час завершення дитинства і початку дорослого життя. Актуальними в період дорослішання є потреби особистості в самоствердженні, самовираженні, самореалізації і саморозвитку. Саме у цей час в особистості дитини відбуваються якісні зміни в біологічній, психологічній, особистісній та соціальній сферах. Майже завжди вони супроводжуються труднощами - підвищеним рівнем самотності, тривожності, фрустрації, агресивності, порушенням адаптації, самосприйняття, емоційної комфортності.

3. Проаналізувавши дані констатувального експерименту, можна зробити висновок, що в учнів переважає такий механізм психологічного захисту як сублімація, а в учнів які перебувають в «групі ризику» домінуючим захисним механізмом є заперечення. Це говорить про те, що учні «групи ризику» не приймають за реальність небажані для себе події, також ще один ранній спосіб впоратися з неприємностями для них – це відмова прийняти їх існування. Досліджуючи рівень невербальної креативності підлітків стало зрозуміло, що переважаючий рівень невербальної креативності – це норма креативності. Але на жаль, результати невербальної креативності показали, що рівень «вище норми» не зовсім добре виражений в учнів «групи ризику». Це говорить про те, що саме учні «групи ризику» потребують розвитку творчих здібностей. Досліджуючи переважаючі типи мислення підлітків, ми визначили, що саме образний тип мислення переважає у підлітків, а знаковий тип мислення переважає у дітей «групи ризику». Досліджуючи показники особистісної креативності підлітків, ми визначили, що у підлітків переважає уява, а у підлітків «групи ризику» - схильність до ризику. Досліджуючи рівень самооцінки творчого потенціалу особистості підлітка, ми визначили, що у підлітків переважає високий рівень самооцінки творчого потенціалу особистості, а у учні «групи ризику» переважає середній рівень самооцінки. За результатами діагностичної роботи було виявлено що, більшості підлітків саме «групи ризику» мають

недостатній рівень креативності, творчого потенціалу, а отже не досить добре вміють творчо сублімувати, що потребувало від нас розробки та апробації програми розвитку творчої сублімації особистості підлітка засобами арт-терапії.

4. Підліток в арт-терапевтичному процесі отримує цінний досвід позитивних змін. Поступово відбувається поглиблене самопізнання, самоприйняття, гармонізація розвитку, особистісне зростання. Це потенційний шлях до самовизначення, самореалізації, самоактуалізації особистості.

Розроблена нами корекційно-розвивальна програма, яка направлена на мотивація учнів реалізовувати їх творчу сублімацію та на розвиток навичок зняття внутрішньої напруги шляхом перенаправлення енергії на досягнення соціально прийнятних цілей за допомогою методів арт-терапії є дійсно ефективною. Роблячи загальний висновок з проведеного дослідження після впровадження корекційно-розвивальної програма, можна сказати, що показники за загальними аспектами творчої сублімації особистості підлітків «групи ризику» покращились, діти стали більш креативними та творчими. Ці показники свідчать про те, що корекційно - розвиваюча програма була ефективною.

Місце виконання - Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, кафедра психології

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ СУБЛІМАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ПІДЛІТКА ЗАСОБАМИ АРТ-ТЕРАПІЇ.....	7
1.1. Творча сублімації – як захисний механізм.....	7
1.2. Взаємозв'язок сублімації з арт-терапією.....	13
1.3. Розвиток творчої сублімації особистості в підлітковому віці засобами арт-терапії.....	16
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ТВОРЧОЇ СУБЛІМАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ПІДЛІТКА.....	26
2.1. Психологічний інструментарій дослідження творчої сублімації підлітків.....	26
2.2. Аналіз отриманих результатів дослідження творчої сублімації особистості підлітка.....	29
РОЗДІЛ 3. ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ СУБЛІМАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ПІДЛІТКА ЗАСОБАМИ АРТ-ТЕРАПІЇ.....	38
3.1. Організація роботи з розвитку творчої сублімації особистості підлітка засобами арт-терапії.....	38
3.2. Аналіз ефективності впровадження програми розвитку творчої сублімації в навчально-виховному процесі.....	52
ВИСНОВКИ.....	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	63

Ім'я користувача:
Анастасія Варениченко

Дата перевірки:
10.04.2023 20:03:47 EET

Дата звіту:
10.04.2023 20:06:17 EET

ID перевірки:
1015963854

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

ID користувача:
100012861

Назва документа: адаменко

Кількість сторінок: 75 Кількість слів: 16436 Кількість символів: 126186 Розмір файлу: 125.98 KB ID файлу: 1015642143

19.8% Схожість

Найбільша схожість: 17.8% з Інтернет-джерелом (<https://epdf.pub/-24104ce889c954263afc8cfdd226dd4e74386.html>)

17.6% Джерела з Інтернету

928

.....Сторінка 73.....

1.1% Джерела з Бібліотеки

28

.....Сторінка 82.....

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи

31